

сучасних досягнень науки та розповсюдження передового досвіду, вирішує його основні завдання, а саме: науково-методична підтримка розробок в галузі методичної бази вищої освіти; аналіз, акумулювання, запровадження та розповсюдження прогресивного педагогічного досвіду методичних й технологічних рішень; залучення викладачів до опанування й розробки прогресивних методик навчання з використанням електронних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Методична робота у ВНЗ [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
<https://lectures.7mile.net/pedahohika-vyshchoi-shkoly-lektsii/upravlinnia-vnz/metodychna-robota-u-vnz/>

Петрук О. М.,

кандидатка педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України

ПРОЯВ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ

Невід’ємною частиною сучасної соціолінгвістичної ситуації в Україні є багатомовність. У нашій державі в місцях компактного проживання національних спільнот функціонують загальноосвітні навчальні заклади, в яких викладання ведеться російською, румунською, угорською, молдовською, польською мовами. У цих школах, окрім рідної (першої) мови, учні навчаються державної мови. Вона є обов’язковим компонентом змісту освіти національних меншин України. В умовах вивчення української мови як другої (іноземної, неспорідненої) неминучим є виникнення міжмовної інтерференції.

Явище інтерференції як багатоаспектний феномен є предметом дослідження у лінгвістиці, психології, психолінгвістиці, соціолінгвістиці. Ми ж розглянемо його у розрізі проблем методики навчання української мови як другої.

Вченими доведено, що під час засвоєння другої мови у психіці учнів відбуваються складні процеси взаємодії двох мовних систем: система другої мови ніби накладається на систему рідної, діти обов'язково спираються на знання, вміння і навички, отримані на уроках рідної мови (Є. М. Верещагін, Л. С. Виготський, І. О. Зимня, Є. М. Кабанова-Меллер, О. О. Леонтьєв, S. Matthews, M. Swain та ін.).

Виходячи з цього, науковці, які займаються питаннями навчання другої мови в умовах неспорідненої і близькоспорідненої двомовності, обґрунтовують необхідність урахування психологічних закономірностей опанування другої мови, які знаходять свій вияв в позитивному (транспозиція) і негативному (інтерференція) переносі знань, умінь і навичок, отриманих на уроках рідної мови (А. М. Богуш, І. П. Гудзик, Н. А. Пашківська, А. Є. Супрун, М. Б. Успенський, О. Н. Хорошковська, Е. П. Шубін та ін.).

Розглянемо поняття інтерференції з позиції лінгводидактики. Ми виходимо з того, що міжмовна інтерференція – це будь-який негативний вплив рідної мови на мовлення, що сприймається / продукується на другій мові (М.Б. Успенський). Рідна мова розглядається як джерело інтерференції, а друга мова (у нашому випадку – українська) – як об'єкт інтерференції. Інтерференцію викликають мовні явища, які збігаються частково або відмінні в обох мовних системах.

З огляду на це виникла необхідність проведення порівняльного аналізу мовних систем. Результати здійсненого науковими співробітниками Інституту педагогіки НАПН України порівняльного аналізу систем української й румунської (О. М. Петрук), української й угорської (К. З. Повхан), української й

польської мов (Н. І. Яновицька) підтвердили обґрунтованість поділу виучуваного матеріалу на тотожний і нетотожний, а також необхідність урахування цієї особливості під час побудови методики компетентнісно орієнтованого навчання української мови учнів – представників національних меншин.

Здійснена методична інтерпретація мовного матеріалу дозволила виокремити ту частину, яка за словами М. М. Шанського, маючи «надійні опори» в рідній мові, полегшує процес засвоєння другої мови, й другу частину, яка підпадає інтерферентному впливу.

Крім того, інтерферентний вплив рідної мови учнів (угорської, румунської, польської) досліджувався нами крізь призму мовленнєвих помилок, виявлених в усному й писемному мовленні здобувачів освіти. Аналіз мовленнєвих відхилень (на всіх мовних рівнях: фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному) дозволив виділити основні типи порушень, які збігаються з інтерферентними моделями з мовного матеріалу материнської мови дітей. Виявлено, що інтерференція може виникати як наслідок неусвідомленого підпорядкування одиниць української мови правилам, що діють в рідній мові учнів, а також помилкового трактування відмінних правил, як спільних для обох мов.

Важливим для нашого дослідження було твердження вчених про те, що досить повне оволодіння системою другої мови нейтралізує явища інтерференції (Л. І. Бараннікова, А. В. Барахта та ін.). Саме тому початковий етап навчання української мови учнів, які належать до національних меншин, більшою мірою сприяє прояву інтерференції в їхньому мовленні.

На наше переконання, сучасна методика компетентнісно орієнтованого навчання української мови як другої має будуватися з обов'язковим урахуванням психологічних закономірностей процесу, зокрема й інтерференції, позаяк усвідомлюючи механізм виникнення й функціонування цього явища,

можемо завчасно прогнозувати можливі моменти виникнення та своєчасно попереджати й нейтралізовувати його.

Фактор інтерферентного впливу материнської мови учнів нами було враховано під час відбору змісту навчання та його структурування, а також у процесі укладання підручників української мови для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин.

Так, у лінійках підручників української мови для початкових класів шкіл з молдовською / румунською / угорською / польською мовами навчання для запобігання інтерференції широко використовуються міжмовні зіставлення, міжмовні контрастивні вправи, переклад, а також вербальні пояснення складних випадків.

Велика роль у запобіганні / подоланні явища інтерференції належить учителю, який 1) має бути обізнаний з психологічними особливостями опанування другої мови; 2) усвідомлювати, що засвоєння дитиною нерідної мови як в природних, так і в умовах навчання, не відбувається незалежно від тих знань, умінь і навичок з материнської мови, якими вона володіє з дитинства; 3) розуміти, які розходження в системах обох мов (рідної мови учнів й української) у фонемному складі, граматичних категоріях, у способах їх вираження і под., можуть бути джерелом негативного переносу; 4) завчасно попереджати його, застосовуючи найбільш дієві методи та прийоми.

Урахування фактора інтерференції під час опанування української мови як другої учнями – представниками національних меншин дозволяє попередити помилки, скоротити їх кількість і, таким чином, полегшити процес навчання, зробити його більш ефективним.